

Slušní versus prohnilí

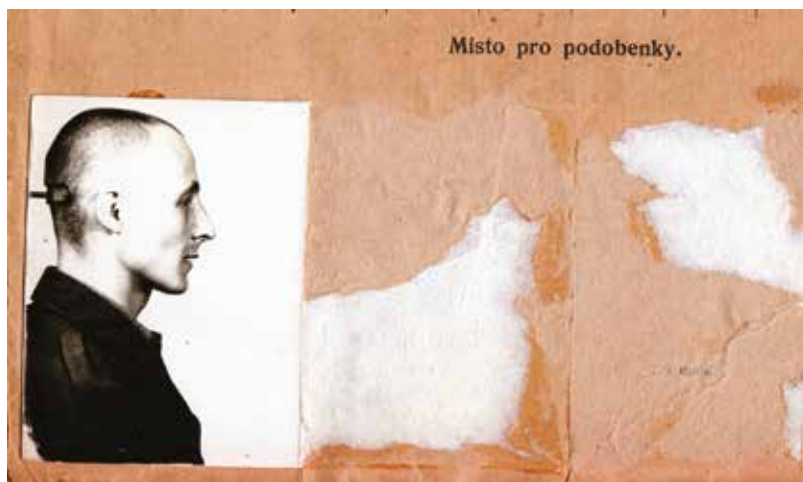
Příslušníci Sboru vězeňské stráže pohledem Pravomila Raichla

JAROSLAV ROKOSKÝ

Političtí vězni z padesátých let vzpomínali na dozorce, s nimiž se setkávali v různých vězeňských zařízeních v Československu. Vždy se jednalo o svědectví až s časovým odstupem, v některých případech z roku 1968, většinou však až z doby po listopadu 1989. Seznam Pravomila Raichla má punc autenticity, sepsal jej v únoru 1952, kdy byl na útěku z leopoldovské věznice, a cenný dokument měl vlastní příběh.

Pravomil Raichl (31. ledna 1921 až 25. února 2002), rodák z obce Skůry na Slánsku, patřil k obyčejným klukům z venkova, ale právě na těchto klucích, zdánlivě obyčejných, ale vedených ke slušnosti a vlastenectví, hájících masarykovské ideály svobody, demokracie a humanity, stála česká společnost ve zlých časech. Odešel bojovat proti Hitlerovi, aby země získala ztracenou svobodu. Po odchodu z okupované vlasti jej nejprve chytili a uvěznilo Maďaři, potom ho po překročení hranic zatkl Sověti a označili ho za německého špiona. Rozsudek Zvláštní rady NKVD zněl: tři roky vězení.¹ Čekalo na něho utrpení v Gulagu, odkud ho zachránila smlouva exilové vlády v Londýně se sovětskou vládou o vytvoření československého armádního sboru v Buzuluku. Prošel výcvikem a mnoha bitvami jako samopalník Svobodovy armády na východní frontě. V květnu 1945 se vrátil domů, pětkrát raněný a s několika vyznamenáními.²

Poválečné poměry v obnoveném Československu se mu nikterak nezamlouvaly. Nesouhlasil s odstoupe-

Jediná fotografie Pravomila Raichla zachovaná ve vězeňském spise v Leopoldově

Foto: AZVJSL

ním Podkarpatské Rusi SSSR, vždyť s Rusíny po boku bojoval v první linii. S neskryvanou nelibostí nesl, že komunisté pronikají do všech vysokých funkcí, že přebudovávají armádu podle sovětského vzoru z kádrů věrných straně. Necítil se už vázán vojenskou přísahou. O profesi měl jasno, chtěl

dokončit lesnickou školu, kterou nestačil dostudovat. Oženil se a založil rodinu, ale poklidný život nevedl. Ve snaze bránit komunistické rozpínání přišel do americké okupační zóny v Německu, ale pro Američany ještě nepracoval. Když se dozvěděl, že se mu narodila dcera, rozhodl se

- 1 *Státní archiv Lvovské oblasti (Deržavnyj archiv Lvivskoj oblasti)*, f. Kriminalnyje spravy R-3258 (1939–1950), sv. č. 11105, Vyšetřovací spis Pravomila Raichla, Petera Pisa a Andreje Lisého. Viz DVOŘÁK, Jan: Zatčení a odsouzení Pravomila Raichla v SSSR. *Paměť a dějiny*, 2018, roč. 12, č. 3, s. 47–55.
- 2 Podrobněji viz ČVANČARA, Jaroslav: *Pravomil Raichl. Život na hranici smrti*. Nakladatelství Toužimský & Moravec – ÚSTR, Praha 2017, s. 13–90.

Akce „Sever“ – Mostecká špionážní aféra

Mostecká špionážní aféra byla provokace zinscenovaná na podzim 1947 KSČ. Tato tzv. akce „Sever“ byla namířena proti národně socialistické straně, na níž měli být napojeni příslušníci druhého odboje nespokojení s politickým vývojem v období třetí republiky s „cílem“ zorganizovat protikomunistický převrat. Provokace spočívala v založení falešné ilegální skupiny „Sever“ usilující o protikomunistický puč – bezpečnostní složky jejím prostřednictvím získaly kontakty na politické oponenty z řad příslušníků druhého odboje nebo navrátilců z východní fronty. Pravomil Raichl hrál v záměrech provokaterů ústřední roli. Vojenská kontrarozvědka na něj nasadila své dva tajné agenty, kteří se mu představili jako američtí zpravodajští důstojníci „Edy“ a „Tony“. Raichl jim uvěřil a postupně je seznamoval s kamarády z východní fronty. Na podzim 1947 byli pozatýkáni.

vrátit pro rodinu do vlasti. Po návratu byl v lednu 1947 zatčen. V samovazbě na Pankráci strávil půl roku, než byl propuštěn. Ministerstvo vnitra, v jehož čele stál komunista Václav Nosek, a Obranné zpravodajství Bedřicha Reicina na něho připravily klasickou provokaci a demokraticky smýšlející Raichl se chytil – vznikla tak „Mostecká špionážní aféra“.

V květnu 1948, kdy už KSČ ovládala republiku, se konal soudní proces. Sedmadvacetiletý Raichl, jeden z hlavních aktérů, byl odsouzen k trestu smrti, který mu byl změněn na doživotní žalář. Ve vězení se sešlo pestré společenství – od retribučních vězňů přes kriminálníky až po politické vězně. Nechyběli ani muži, kteří na Západě i Východě bojovali za svou vlast, jež se jim za to odvděčila po svém. V Raichlových spisech bylo uvedeno: trest končí smrtí.³ Z věznic v Praze na Pankráci se přes plzeňské Bory dostal do slovenského Leopoldova, odkud se mu 2. ledna 1952 podařilo s pěti spoluvězni utéct ob-

6133

Nastoupil(a) trest dne 11. 5. 1948 - 16. 8. VIII. 1951

Dopraven(a) do ústavu dne

Lhůta k podm. propuštění 6. 11. 1948

Trestní úslav pro muže v Plzni
Osobní spisy trestance:

Raichl Pravomil

Narozen(a) v... a... 3. 1. 1921

Průmysl (řemeslo, povolání), povolání, náboženství, zaměstnání, lesní

Průmysl (řemeslo, povolání) Bučovice, okr. Slaný, náboženství katolický, zaměstnání učedník, lesní

Odsouzen(a) krajským soudem v Praze

rozsudkem ze dne 11. 1. 1948 P.č. X. 544/47

pro zločin podle § 2/1-4 z. na ochr. rep. § 62 z. č. 30/23 z. o. obč. a obč. d. § 36 z. o. obč. a obč. d.

1. Doba trestu **doživotní těž. žal.**

Vpočítatelná od 11. 1947 h 23- do 11. 5. 1948 - 16 h

vazba zajišťovací Počátek trestu 2. 11. 1947 63 let.

a vyšetřovací přepočítáno na 6 měsíce, 2 dny, 14 hodin.

2. Zostření trestu **1 tv. L. 1/4 letně P. p. v. Jug.**

3. Po odbykání trestu *Zhůla trestu jako odměny na 10 roků.*

4. Ukončení trestu dne *muži*

5. Vystoupil(a) dne

Třídil postup 18. 2. 1963

Osobní spis trestance Pravomila Raichla

Foto: AZVJSL

novenou dírou v hradbách. Otázkou bylo, jestli bude zatčen, nebo se mu podaří dostat na Západ, kam mířil z komunistického Československa.

Opoledne 31. ledna 1952 dorazil Pravomil Raichl do stavení svých známých, manželů Bauerových v Kralupech u Chomutova (obec dnes již neexistuje, zanikla v roce 1976 kvůli těžbě uhlí). Toho dne měl nemocný

štvanec na útěku zrovna narozeniny, bylo mu třicet jedna let. Když se ho Marie Bauerová dotázala, jestli ho už pustili z vězení, přikývl. Po několika dnech se ale svěřil, že z vězení uprchl. S Karlem Bauerem se dohodli, že u nich nějaký čas zůstane a pak že odejde za hranice. Po celou dobu, co se u nich ukrýval ve starém domku na dvoře, se o něho Bauerovi stara-

3 Archiv Zboru väzenskej a justičnej stráže v Leopoldově (AZVJSL), f. Osobné spisy bývalých obvinených a odsúdených, Osobní spis P. Raichla.

li a poskytovali mu jídlo. Raichl po dobu jeho ukrývání u nás nevycházel nikam ven a jídlo mu do místnosti, kde se zdržoval, nosil můj manžel anebo já. Pamatuji se, že Raichl pouze dvakrát odešel někdy navečer z našeho bytu a že jel vlakem někam do Chomutova, uvedla Marie Baurová s tím, že měl u sebe stále pistoli, se kterou k nim přišel.⁴ V únoru odeslala asi čtyři dopisy, které u nich napsal, ale jejich obsah neznala. Jeden nebo dva byly adresovány na Slovensko, jeden do Polska nebo do Sovětského svazu a jeden manželce Jiřině Raichlové do Teplíc.

U Bauerů byl Raichl v bezpečí, věděl, že se na ně může spolehnout. S Karlem, který byl jen o šest let starší, se znali z Beřovic, kde oba vyrůstali. Do pohraničí se Bauerovi, kteří se vzali v roce 1940, přestěhovali po válce. Karel Bauer byl nejprve národním správcem a potom provozoval do roku 1951 vlastní truhlářskou živnost. V době, kdy k nim Pravomil Raichl přišel, už pracoval na sachtě. Po květnu 1945 vstoupil do KSČ, ale ještě v témže roce přestoupil do sociálně demokratické strany a po jejím sloučení s KSČ byl členem komunistické strany do roku 1949, kdy byl při prověrce vyškrtnut.⁵ Obstaral Raichlovi spolehlivého lékaře, jímž byl MUDr. Fučík z chomutovské nemocnice, který mu přinesl potřebné léky, včetně penicilinových injekcí.

Před svým odchodem za hranice napsal Pravomil Raichl čtyři dopisy a požádal Bauera, aby je po jeho útěku z ČSR vhodil do schránky někde v Teplících nebo v Ústí nad Labem. Karel Bauer mu to slíbil a svůj slib splnil. Jeden z dopisů adresoval Raichl bratřenci, který byl důstojníkem na ministerstvu vnitra,⁶ druhý příslušníku vězeňské stráže Plzeň-Bory

Seznam úředníků (důstojníků) a členů SVS, kteří se chovali nelidsky a surově

PANKRÁČ:

vrch. stržm. SVS Kvasnička

vrch. stržm. SVS Koberle

BORY:

Velitel ústavu

škpt. SVS Šafarčík František (sadista a mučitel)

št. stržm. SVS Kouba (okrádal vězně z balíčků)

št. stržm. SVS Kaiser (potom na Pankráci „osvětový“ surovec)

št. stržm. SVS Kramer (potom na Pankráci velitel - poručík)

št. stržm. SVS Ladmann (potom velitel Borů - poručík)

vrch. stržm. SVS Trepka Václav (zastřelil kamaráda postřeleného Šnajdra)

št. stržm. SVS Brabec Václav (v korekci má na svědomí několik životů)

št. stržm. SVS Valm (v korekci má na svědomí několik životů)

št. stržm. SVS Vaník (darebák) - odd. „Kreml“ spol. D-1

št. stržm. SVS Blecha (odd. „Kreml“ spol. D-1)

št. stržm. SVS Potužník Václav (sadista)

vrch. stržm. SVS Šajnovský (surovec a sadista)

vrch. stržm. SVS Pečený (umlátí mnoho vězňů skoro k smrti)

stržm. SVS Hartl (udavač a asistující při surovostech v korekci)

stržm. SVS Kašpar (udávající vězně i dozorce)

stržm. SVS Vadlejš Vojtěch (surovec, který později obrátil)

stržm. SVS Račko Vasil (maďarský bastard)

ppor. SVS Prchlík vulgo (Šedá eminence, jehož postoj není jasný, jinak nevystupoval hrubě ani surově)

stržm. SVS Maňha (udavač, přeložený v 1949 r. do Chebu)

stržm. SVS Herejk (hrubec) + Mašek Václav

stržm. SVS Jinderle (sadista a udavač)

stržm. SVS Bárta mladší (udavač, příp. gen. let. Janouška v 1950 r.)

stržm. SVS Kuneš Jiří + Kuneš 2 + Vítek

Brabcovi, třetí prezidentu republiky Klementu Gottwaldovi a poslední ministerstvu národní bezpečnosti. Bauer stručně znal jen obsah dopisu adresovaného Brabcovi a při pozdějším výslechu k tomu uvedl: *V tomto dopise jsem viděl, že Raichl kreslil šibenice s provazem a na tom provaze - klíče provazu nakreslil vrabce. Raichl*

řikal, že Vrabce [Brabce] zná z doby, kdy si tam odpykával trest, že byl hodně přísný, a proto že mu pošle ten výhrůžný dopis. Uvedená šibenice byla nakreslena na papíře, který byl vytržen z velkého bloku. Pod to ještě něco napsal.⁷

Pravomil Raichl se u Bauerů ukrýval do 24. dubna 1952, kdy přešel v prostoru Jilmová (Ulmbach) státní

4 Zbraň a oděv dostal Pravomil Raichl na útěku od Ludovíta Zámečníka, švagra svého přítele Adama Skúpého, v Beckově na Slovensku. ABS, f. Vyšetřovací spisy - Ústí nad Labem (dále jen UL-V), vyšetřovací spis a. č. V-1039 UL, V. část - 1 svazek, osobní spis - Bauerová Marie, Protokol o výslechu Marie Bauerové z 21. 2. 1958.

5 Tamtéž, II. část - 1 svazek, osobní spis - Bauer Karel, Protokol o výslechu Karla Bauera z 26. 2. 1958.

6 Vlastislav Raichl (1920-2007) bojoval ve Svobodově armádě na východní frontě, po válce sloužil v československé armádě až do odchodu do penze v roce 1981.

7 ABS, f. UL-V, vyšetřovací spis a. č. V-1039 UL, II. část - 1 svazek, osobní spis - Bauer Karel, Protokol o výslechu Karla Bauera z 22. 11. 1957.

Seznam úředníků a členů SVS, kteří se chovali lidsky a slušně**PANKRÁČ:**

ppor. SVS Kosik, býv. přísluš. Čsl. zahr. arm. v SSSR
 vrch. stržm. Fořt, býv. legionář
 vrch. stržm. Hlaváček vulgo „spací vagón“
 prapor. Solar
 inspektor SVS Sysel, který sice napomáhal nepřímo v naší aféře tím, že vydal orgánům minister. vnitřně vězně konfidenta Vladimíra Podivína, ale když poznal celou věc, tak „po únoru“ odešel. Býv. legionář a polit. vězeň z okupace
 stržm. Menšík, býv. vlád. voják v Itálii, později Čsl. zahr. voj.
 stržm. Garšič, býv. příslušník Čsl. zahr. arm. ve Velké Británii
 stržm. Štimák Andrej, býv. příslušník Čsl. zahr. arm. v SSSR (mně a mým druhům velmi pomáhal)
 stržm. Řehák + vrch. stržm. Jelínek

BORY:

vrch.stržm. Švantner Martin
 vrch. stržm. Nováček Rudolf
 vrch. stržm. Mošna (v pensi, legionář)
 vrch. stržm. Kopecký (zatčen při „Borské aféře“ v r. 1950)
 stržm. Šluk Josef (býv. Čsl. zahr. voj. v SSSR)
 stržm. Lomický Josef
 stržm. Cíl Rudolf
 stržm. Cíl Karel
 stržm. Vaněk
 stržm. Andree
 stržm. Rupert 1 + Rupert 2
 vrch. stržm. Kandler (vyhozen ze služby v 1949 r.)
 pstržm. Sofilkánič Vasil, býv. zahr. voj. v SSSR, vyhozen ze služby v 1949 r.
 pstržm. Labko Demeter, býv. zahr. voj. v SSSR, vyhozen ze služby v 1949 r.
 stržm. Pánovec
 stržm. Švehla
 stržm. SVS Hurt (úraz při pomoc. akci pro polit. vězně)
 stržm. SVS Denk (zatčen při „Borské aféře“ v 1950 roku)
 stržm. SVS Bumba (zatčen při „Borské aféře“ v 1950 roku)
 stržm. SVS Vítovec
 stržm. SVS Křišťan
 stržm. SVS Petelík Čeněk (popraven při „Borské aféře“ v 1950 roku)
 vrch. stržm. SVS Kadlec star. (zatčen při „Borské aféře“ v 1950 roku)
 vrch. stržm. SVS Pytlík Josef (býv. rus. legionář)
 stržm. SVS Švantner mlad.
 vrch. stržm. SVS Klapka (zatčen při „Borské aféře“ v 1950 roku)
 insp. SVS Trpák (jinak velmi komisi, býv. rus. legionář)
 vrch. stržm. SVS Špinka
 vrch. stržm. SVS Malý (zatčen v „Borské aféře“ v r. 1950).

hranici do Německé demokratické republiky (NDR). Před odchodem odevzdal Karlu Bauerovi další dopisy, které měly být odeslané jen v případě, že by byl při přechodu hranic dopaden nebo zastřelen. Jeden z dopisů, v němž stručně vylíčil „Mosteckou špionážní aféru“, byl adresován velvyslanectví Spojených států amerických v Praze, další rodičem jako závěť. Poslední obsahoval seznamy příslušníků Sboru vězeňské stráže (všechna jména jsou uvedena tak, jak je napsal Raichl): K seznamu těch, kteří se chovali slušně, byl připojen tento komentář: *Seznam osob (ne úplný), které se chovaly přátelsky a lidsky k politickým vězňům od roku 1948 a byly mnohdy nápomocny k různým úlevám a poskytnutím pomoci tímto, než nastal „udavačský režim“.* Seznam není zcela úplný a nemohu se zaručit, zda později se někteří na něm vyjmenovaní nezměnili. Byl jsem na Borech od června r. 1948 do roku 1951 do 25. srpna – tedy nejstarší polit. vězeň. Na konci dvoustránkového listu psaného perem stálo: *Psáno na útěku do amer[ické okupační] zony⁸, dne 13. února 1952.* Následoval Raichlův podpis, pod nějž připsal: *býv[alý] polit[ický] vězeň, č[íslo] km[enové] 8330.*

Následoval seznam těch, kteří se chovali surově. *Tento seznam členů SVS (sboru vězeňské stráže) je jen částečný, neboť mi nejsou jmenovitě známi všichni ti, kteří se provinili ve službě nejen proti daným předpisům a zákonům, ale hlavně svou surovostí, bestialitou a sadismem, který páchali na svých obětech – politických vězňích, kteří se nemohli nijak bránit před jejich ukrutností a surovostí. Sám jsem zažil podobné scény a byl svědkem na mnoha jiných. Proti lidství a slušnosti se jmenovaní provinili všitci, ať již některý více, druhý méně a je povinností úřadů, které přijdou po tomto zvrhlém režimu, aby byli všichni do jednoho vzati k odpovědnosti a odsouzeni spravedlivě a přísně, ne snad pro zadostiučinění těch, kteří byli jimi mučeni, ale proto, aby se dokázalo již jednou, že nepoctivost, surovost a zbabělé týrání se nevyplácí, ale že i slušnost a spravedlnost dovede potrestat bestialitu a že i poctivost se vyplácí!*

8 Se vznikem SRN dne 23. 5. 1949 okupační zóny (americká, britská a francouzská) zanikly.

Seznam úředníků a členů S.V.S. klíč se chorvati lidsky a slušně:

Panbrác:

prapor. SVS Kosik, býv. přísluš. Čsl. zahr. arm. v S.S.S.R.

vrch. strážm. Fořt, býv. legionář.

- - - Hlaváček vulgo „spací vagon“

prapor. Solar,

inspektor S.V.S. Sysel, který nice napomáhal nepříteli v naší aféře, se vydal orgánům minist. vnitřní vězně-konfidentů Vladimíra Podivína, ale když poznal celou věc, tak pro „únoru“ odešel. býv. legionář a pohř. věceš z okupace.

strážm. Mensík, býv. vlád. voják v Itálii, pondějí Čsl. zahr. voj.

- - - Garsič, - - - příslušník Čsl. zahr. arm. ve Vel. Británii.

- - - Štímalč Andrej - - - - - v SSSR.

(mně a mým duchům velmi pomáhal)

prstrážm. Reháč + vrch. strážm. Jelínek

BOMY:

vrch. strážm. Švantner Martin,

- - - Nováček Rudolf.

- - - Mošna (s praporem, legionář)

- - - Kopecký (zabíječ jméno Borské aféry v. r. 1950.)

strážm. Šluk Josef (býv. Čsl. zahr. voj. v SSSR.)

- - - Lomický Josef

- - - Cíl Rudolf

- - - Cíl Karel

- - - Vaněk

- - - Andree

- - - Rupert 1. + Rupert 2.

vrch. strážm. Kandler (vyhozen ze země v 1949.)

prstrážm. Sofilkarič Vasil, býv. zahr. voj. v SSSR, vyhozen ze země v 1949.

- - - Labko Demeter - - - - -

strážm. Pánovec

- - - Švehla

Ukázka seznamu dozorců sestaveného Pravomilem Raichlem

Foto: ABS

Borská aféra

Ve věznici v Plzni na Borech vypukla 18. dubna 1950 „vzpoula“. Zatčeno bylo 11 příslušníků Sboru vězeňské stráže (SVS), kteří byli obviněni z toho, že v případě státního převratu se chtěli spojit s politickými vězni a zmocnit se borské věznice. Přiřazeno k nim bylo osm prominentních vězňů. Vyšetřování Státní bezpečnosti probíhalo velmi rychle, ukončeno bylo 28. dubna. Druhého dne bezpečnostní kolegium ÚV KSČ rozhodlo o třech trestech smrti, bezpečnostní pětka Krajského výboru KSČ v Plzni je potvrdila a Krajský soud v Plzni vynesl rozsudek v neveřejném procesu ve dnech 11.–12. května 1950. Tresty byly drakonické. K trestu smrti byli odsouzeni politik Stanislav Broj, bývalý major generálního štábu René Černý a strážmistr SVS Čeněk Petelík.

Je mnoho těch, jejichž jména si nepamatují, ale ostatní jmenovaní je budou znáti. Budu-li živ, jsem ochoten podati bližší informace. Nyní jsem na útěku z pevnosti Leopoldov, kam jsme byli převezeni a dáni pod dohled Minist[erstva] Národ[ní] Bezpečnosti a podle slov některých členů SNB mohli být v daný moment likvidováni... Na konci dvoustránkového listu stojí: Psáno 13. února v 1952 roku. Následuje podpis Pravomila Raichla, pod nějž připsal býv. polit. vězeň, č. km 8330. Na útěku do okupač. pásma Spoj. států Amerických.⁹

Karel Bauer dopisy převzal a slíbil, že s nimi naloží, jak si Pravomil Raichl přeje. Za pomoci známých ze svého okruhu mu potom pomohl dostat se za hranice do NDR. Domluvili se, že Raichl o sobě podá zprávu prostřednictvím rozhlasové stanice Svobodná Evropa pod heslem „Narozeniny“. Řekl ještě, že k nim ze zahraničí někoho pošle. Bauerovi pak denně poslouchali Svobodnou Evropu a asi po dvou měsících ve vysílání slyšeli heslo „Narozeniny“, což znamenalo, že se Raichl dostal šťastně na Západ. Dopisy proto Karel Bauer neodeslal, ale uschoval. Zprvu je ukryl v ložnici za zrcadlem, přímo za sklem, které bylo přidělané na překližku. Počítal s tím, že až se Pravomil po změně režimu v ČSR vrátí, dopisy mu odevzdá.¹⁰

V květnu 1953 přišel k Bauerům neznámý muž. Odvolal se na Raichla

a prokázal se heslem „Narozeniny“. Představil se jako Miroslav Holub. Ve skutečnosti šlo o Ladislava Molnára, pětadvacetiletého bývalého studenta Právnické fakulty UK, který v roce 1951 odešel do západního Německa, kde začal spolupracovat s CIC. Bauerovi ho ukryli na tom samém místě jako Raichla a i jemu poskytovali stravu. *Za několik dní po příchodu Holuba jel tento do Otvic, odkud přivezl dvě plechové krabice. Myslím, že tehdy byl s ním můj manžel na motocyklu. Tyto krabice pak jsem viděla v našem pokojíku pro chlapce (synové Karel, nar. 1942 a Stanislav, nar. 1944 – pozn. autora),*

když jsem byla pro Holuba, aby šel jíst, vypověděla Marie Bauerová k tomu, jak se k nim dostala vysílačka. Pak k nim Holub přinesl ještě další vysílačku. Mužem, který k Bauerům docházel, když měl volno a kterého Holub v pokojíku zacvičoval v obsluze vysílaček, byl Karel Křivanec, výpravčí ČSD v Kralupech u Chomutova, který znal morseovku. K Bauerům chodil zprvu jen na kus řeči, protože Bauer byl stejného smýšlení jako já, což se projevovalo ve společném nadávání na režim.¹¹ Bauer nebyl spokojen s vývojem poměrů jako živnostník, Křivanec se cítil být poškozen častým překládáním v zaměstnání. Po nějakém čase se dohodli, že by se měli pustit do nějaké činnosti, jíž by mohli podle svých možností přispět k tomu, aby došlo ke změně stávajícího režimu. Tehdy se Křivanec dozvěděl o Pravomilu Raichlovi s tím, že je to Bauerův starý kamarád, který byl odsouzen a z výkonu trestu uprchl na Západ. Jejich vzájemná důvěra rostla. Po příchodu kurýra CIC Holuba započali s vysíláním na Západ.

Vysílačky objevené při domovní prohlídce u Bauerů na podzim 1957

Foto: ABS

9 Srov. BURSÍK, Tomáš: Násilí páchané na věznicích na Borech v letech 1948–1952. *Paměť a dějiny*, 2008, roč. 2, č. 4, s. 113–123; PALEČEK, Lukáš: *Věznice Borská*. Starý most, Plzeň 2017.

10 ABS, f. UL-V, vyšetřovací spis a. č. V-1039 UL, II. část – 1 svazek, osobní spis – Bauer Karel, Protokol o výslechu Karla Bauera z 19. 2. 1958.

11 Tamtéž, III. část – 1 svazek, osobní spis – Křivanec Karel, Protokol o výslechu Karla Křivance ze 14. 11. 1957. Odtud i následující citace.

Moje poslední přání.

Jelikož moje situace je taková, že nemohu psát co budu s mnohými přáteli a rodáci budu mítí, bych se navrátil domů živ a zdravý, tak tímto prosím Vás, dráha maminko, tatínku, sestřičko a švagře, aby jste psali moje poslední přání a posílali je, kdybych snad zůstal na poli boji s toliší vřky mlčky.

V první řadě prosím, aby jste dráží rodičoví, šestro, švagři a ti, přijmuli mou štábu a poslední vzpomínku na této oplakané planetě, než se naši duše sjdou opět tam v neznáma.

V druhé řadě prosím za vyhování mé milované dcerušky Jiřinky, která mně vůbec nezáhá a chci, aby byla jednou, až doje spravedna v celé věci, která se mně týkala a již zavinita to, že šinka nepoukala. Jiří malce prosím vyřediti, že Ji' vřchno poslední moment odpouštím, ale od 29. ledna 1952 Ji' nepovazí za svou ženu. To, co mi učinila, není možné přivést ani se vrátit k ní. Měly by k rozvodu s ní jsem učinil. Jinak Ji' přežije zdraví a lepší manželství než měla se mnou.

Vás prosím moji dráží, aby jste mi odpustili všechny hrůzy a chyby, kterých jsem se jako člověk, chybující dopustil a ještě nepřimně a kajícně lituji. Moždy byly mé chyby úmyslné, jindy nevědomé, prosím tedy za odpuštěním obojích. Váš zadání, aby zanechal rozhodčivosti nade mnou, neboť i já jsem opustil od bratrství a špovosti více němu, respektive jeho nákoru políček, klauz mémi zavinito o 5-6 leti odizemí. Není zde nijakého důvodu k tomu, aby pro nějakou ideologii se rozváže se svým, to musí vše uznati, porokuje-li se za vše a Čecha.

za sebe prosím jenom toto: Padnu-li v tomto boji, padnu pro svou Vlast, kterou jsem nade-vřchno miloval a kterou rád za své přivědění a ideály, které nám za nechal jako odkaz, náš zesnulý pan prezident Osvoboditel.

Dopis, který Pravomil Raichl napsal rodině před odchodem za hranice

Foto: ABS

Poprvé Holub s Křivancem vysílali od Slaného, kam odjeli osobním autem s manželi Bauerovými. Ti byli zatím na návštěvě v Beřovicích. Při cestě tam i zpátky Holub ukazoval Bauerovi a Křivancovi patníky, které měly sloužit jako místa mrtvých schránek. Holub se zdržel u Bauerů asi měsíc. Bylo dojednáno, že Křivanec bude obsluhovat vysílačku a posílat do zahraničí šifrované zprávy z mrtvých schránek, určené pro centrálu v západním Německu, a přebírat zprávy z centrály určené pro další jejich spolupracovníky. Převzaté zprávy pro mrtvé schránky měl doručovat Karel Bauer. Pro tuto činnost byli Bauer s Křivancem kromě vysílaček vybaveni šifrovacími a dešifrovacími bloky, plánem vysílání a plánem tzv. slepého vysílání.

Po odchodu Holuba do zahraničí vysílal Křivanec za přítomnosti Bauera vždy přibližně jednou měsíčně. Zprávy sestavoval Křivanec. Ze zahraničí žádali o zaslání finančních prostředků na benzín, protože bylo právě po měnové reformě. U Duchovca vyzvedl Křivanec z jedné z mrtvých schránek 10 tisíc korun, mrtvou schránku u Šluknova předtím Marie Bauerová nenašla. Na žádost manžela se začala rovněž zacvičovat v morseovce, aby je mohla nahradit, kdyby z nějakého důvodu nemohli vysílat. Protože o to však nejevila valný zájem, zacvičil Křivanec v obsluze vysílačky jejich dvanáctiletého syna Karla, který dvakrát vysílal od Josefa Fajgla z Místa v Krušných horách.¹²

Státní bezpečnost jejich počínání odhalila v srpnu 1953. Ani po několika týdnech ve vyšetřovací vazbě nepříznal Karel Bauer celou svoji činnost a neprozradil ani úkryt další vysílačky, šifrovacího i dešifrovacího bloku.

Patník na cestě do Řetenic na Teplicku, který sloužil jako místo mrtvé schránky. V roce 1953 zde Karel Křivanec vyzvedl 10 tisíc korun - snímek z průběhu vyšetřování. Foto: ABS

Státní bezpečnost mu nabídla spolupráci, na niž přistoupil, ale po propuštění o tom řekl Křivancovi s tím, že pod „jinou firmou“ budou pokračovat dál.¹³ Věděli, že je to riskantní počínání, ale doufali, že se jim podaří včas zmizet, tedy odejít za hranice. Jak se uvádí v usnesení o trestním stíhání Karla Bauera z listopadu 1957, Křivanec o všem vysílačkou informoval *špionážní centrálu do zahraničí ve snaze varovat tuto při vysílání agentů na naše území a zabránit jejich dopadení*.¹⁴

V nastalé situaci se Karel Bauer rozhodl, že Raichlovy dopisy raději schová ve včelíně, v dutině dřevěné přepážky. Případlo mu to jako bezpečnější místo. Současně ovšem dostal zakázku od Františka Krupičky, pro jehož dceru, která bydlela v domku s rodiči, měl vyrobit nábytek. Usoudil, že pro seznamy příslušníků SVS, do-

pis pro americké velvyslanectví v Praze a „poslední vůli“ bude jistější skryš ve zvláštním otvoru v soklu skříňky u gauče, kam je bez vědomí Krupičky také ukryl. Dopisy si už nechtěl ponechat doma, ale ani je zničit. Otvor v soklu zaklížil, takže nikdo nemohl nic poznat. S Krupičkou se občas stýkali jako chovatelé nutrii, ostatně nějaké dostal Bauer protiúctem za zhotovený nábytek. Podle protokolu z jeho výslechu z ledna 1958 o obou místech úkrytu věděl jen Křivanec, kterému o tom Bauer řekl.¹⁵

Dne 4. ledna 1954 byl zatčen pro změnu Karel Křivanec - byl povolán na vojenské cvičení do Prahy, kde ho hned po příjezdu zadržela Státní bezpečnost. Křivanec zvolil stejnou strategii jako předtím Bauer: přistoupil na spolupráci s tajnou policií (krycí jméno „Kocián“),¹⁶ po propuštění ale

12 U tesaře Josefa Fajgla, zaměstnaného na dole Ludmila v Kralupech u Chomutova, byla vysílačka několik měsíců ukryta. ABS, f. UL-V, vyšetřovací spis a. č. V-1039 UL, VI. část - 1 svazek, osobní spis - Fajgl Josef.

13 Svazek tajného spolupracovníka se nezachoval. Jinak viz ABS, tamtéž, II. část - 1. svazek, osobní spis - Bauer Karel.

14 Tamtéž, Usnesení o trestním stíhání.

15 Tamtéž, Protokol o výslechu Karla Bauera z 8. 1. 1958.

16 Křivance získaly ke spolupráci 15. 1. 1954 orgány 1. odboru II. správy MV v Praze - viz ABS, f. Agenturní svazky - Centrála (MV-TS), svazek a. č. TS-942009 MV.

společně s Bauerem dále udržovali nekontrolované spojení s Američany. Křivanec odeslal dvě šifrované zprávy – vysílačkou a přes „mrtvé schránky“ –, v nichž uváděl, že jsou v nebezpečí a žádají o pomoc. Současně varoval centrálu v západním Německu smluvenými signály, které uváděl na konci každé zprávy. Státní bezpečnost zatím nevěděla, že Karel Bauer vlastní ještě jednu vysílačku, ukrytou v jeho truhlářské dílně, a dva náhradní šifrovací a dešifrovací bloky. Rozvědka donutila odbojáře k radiové protihře, ta ale skončila krachem, neboť Američané věděli, že vysílají pod kontrolou.¹⁷

V roce 1955 dostal Křivanec ze zahraničí příkaz, aby spojení přerušil. Riziko už bylo příliš velké, navíc byl Karel Bauer nemocen. Půl roku pobýval v jedné z pražských nemocnic a teprve v roce 1957 začal pracovat jako truhlář ve vlastní dílně pro JZD v okresech Kadaň a částečně Chomutov. Zdálo se, že jejich činnost zůstane před StB utajena. Nevěděla ani o dopisu, který přišel od Raichla v roce 1956 a který Bauer ukryl k ostatním a k tzv. Q kodexu, dokumentu k obsluze vysílačky.¹⁸

Po odchodu do emigrace se Pravomil Raichl přihlásil do československé strážní roty v západním Německu, která hlídala americké vojenské objekty. Ve válečném konfliktu Západu s komunismem chtěl bojovat za svobodné Československo. Svět však zůstával rozdělený železnou oponou. Po těžké autonehodě a dvou letech ve službě se

i s novou rodinou odstěhoval v květnu 1954 do Spojených států, přičemž stále zůstával v hledáčku Státní bezpečnosti. Ta se ho snažila vylákat v roce 1957 do Německa, ale zásluhou „dvojitý hry“ Bauera a Křivance byly její plány zhačeny. Na jaře toho roku totiž napsala Marie Bauerová Raichlovi varovný dopis. *Obsah tohoto dopisu mi nadiktoval můj manžel a bylo v něm uvedeno, aby Raichl nejedil do Německa, že je to „bou-da“ [...] Před tím psal manžel Raichlovi, že Křivanec pojedje do Německa a že by se tam s ním mohl sejít. Dopisem, který jsem psala já, však byl varován, aby na tu schůzku Raichl nejedil. Manžel mi k tomu říkal, že v roce 1952 nepomáhal Raichlovi za hranice proto, aby jej v roce 1957 dopadla bezpečnost, a on aby při tom pomáhal.*¹⁹

Ani tento dopis tajná policie nezachytila, ale v listopadu 1957 začala zatýkat osoby, které Raichlovi v roce 1952 pomohly na útěku. Mezi nimi byli i lidé ze skupiny kolem Karla Bauera – podle svědectví Karla Bauera mladšího jim asi otrnulo a pokračovali ve vysílání zpráv z mrtvých schránek.²⁰ Počátkem roku 1958 objevila StB v rámci prověřování Krupičky kvůli šmelině ukryté dopisy, a tak Bauerovi nezbývalo než se přiznat. Dne 8. ledna 1958 na Krajském velitelství Státní bezpečnosti v Ústí nad Labem vypověděl: *Předložené seznamy příslušníků bývalé vězeňské stráže poznávám. Jsou to ty, které Raichl v roce 1952 psal u nás. Dal mi je proto, abych v případě, že by byl na útěku z ČSR Raichl zastřelen, dal*

*tyto seznamy též na Americké velvyslanectví v Praze. Když se mu útěk zdařil, tak jsem tyto seznamy uschoval. Manželku a děti se při jednom z dalších výsledků snažil ušetřit útrap, ale marně. Manželka o mé činnosti sice něco věděla, ale žádnou pomoc jsem od ní nepožadoval. Často mě vybízela k tomu, abych své účasti na protistátní činnosti zanechal, že by to pro naši rodinu mělo špatné následky. Já jsem ji vždy odbyl, aby se o to nestarala, že je všechno v pořádku.*²¹

Hlavní líčení v případě Karel Bauer a spol. se konalo ve dnech 14.–15. dubna 1958 před Krajským soudem v Ústí nad Labem v budově Lidového soudu v Litoměřicích. Předsedou senátu byl JUDr. Jan Zavoral, soudci z lidu Jiří Nový a Jiří Hampejs. Prokurátor JUDr. Stanislav Dunaj přednesl obžalobu proti osmi osobám, které pomáhaly Pravomilu Raichlovi na útěku. Ve veřejném přelíčení, které mělo hladký průběh, zazněl i posudek znalce z oboru radiotechniky.²² Soudní tribunál uznal Karla Bauera vinným trestným činem velezrady podle § 78 odst. 2 trestního zákona, tak jako Karla Křivance i trestným činem spolčení a vyzvědačství podle § 86 odst. 2a, b, c trestního zákona, Marii Bauerovou trestným činem podle § 165 odst. 1 trestního zákona, za což byli odsouzeni Karel Bauer na 18 let odnětí svobody, Karel Křivanec na 12 let a Marie Bauerová na 2 ½ roku. Ostatní dostali tresty od 18 měsíců do 6 let.²³ Nespokojený prokurátor ovšem podal odvolání

17 ABS, f. UL-V, vyšetřovací spis a. č. V-1039 UL, II. část – 1. svazek, osobní spis – Bauer Karel, Dokument č. 11, Opis originálu šifrované zprávy, kterou vypracovali Karel Křivanec s Karlem Bauerem a která dokazuje, že vyzradili spolupráci s StB centrále v západním Německu.

18 V roce 1953 jej napsal kurýr CIC Holub u Bauerů v bytě a předal ho Karlu Křivancovi. Ten se uvedené značky naučil, ale nechal dokument uschovat pro případ, že by některé zapomněl.

19 ABS, f. UL-V, vyšetřovací spis a. č. V-1039 UL, V. část – 1 svazek, osobní spis – Bauerová Marie, Protokol o výpovědi M. Bauerové z 10. 2. 1958.

20 *Křivanec totiž oslovil jakéhosi Wolfa, jehož chtěl získat pro vysílání. A na to oba dojeli, protože nevěděli, že Wolf je buď práškač, nebo přímo pro estébáky pracuje, vzpomínal Bauer mladší. Tátu odvedli 11. 11. 1957 a 13. 11. 1957 na něho uvalili vazbu. Totéž na Karla Křivance. Pamatuji si to přesně, protože v ten den zemřel Antonín Zápotocký.* ČVANČARA, Jaroslav: *Pravomil Raichl. Život na hranici smrti*, s. 214.

21 ABS, f. UL-V, vyšetřovací spis a. č. V-1039 UL, II. část – 1 svazek, osobní spis – Bauer Karel, Protokol o výsledku Karla Bauera z 26. 2. 1958.

22 Tamtéž, Dokument č. 13, Technický posudek na vysílačku s přijímačem, která byla zabavena u Karla Bauera.

23 *Státní oblastní archiv* (dále jen SOA) *Litoměřice*, f. Krajský soud v Ústí nad Labem, k. 147, sp. zn. 1 T 03/58, Rozsudek krajského soudu v Ústí nad Labem z 15. 4. 1958.

Karel Bauer a Marie Bauerová na fotografiích z vyšetřovacího spisu

Foto: ABS

proti výroku o vině u většiny obžalovaných a proti výroku o trestu u všech obžalovaných.²⁴ Odvolací líčení se konalo u Nejvyššího soudu v Praze ve dnech 27.–28. května 1958. Soud, jemuž předsedal JUDr. Karel Bautz, uznal námitky krajského prokurátora jako odůvodněné a tresty zpřísnil. Karel Bauer byl odsouzen ke 20 letům a propadnutí veškerého majetku, Karel Křivanec na 15 let, Marie Bauerová na 4 roky.²⁵

Marie Bauerová byla po celou dobu vyšetřování vyslýchána na svobodě. V červnu 1958 opakovaně žádala soud o prodloužení lhůty k nástupu trestu. *Pečuji sama o 5 nezletilých dětí ve stáří od 4–16 let. Svým výdělkem jim zajišťuji výživu i ostatní jejich osobní potřeby, uváděla v žádosti o poskytnutí lhůty alespoň 2 měsíců, v kteréžto době si dám všechny rodinné záležitosti do po-*

řádku a pak ve stanovené lhůtě nastoupím svůj trest. Žádala též o přiznání přednostního práva k odkoupení propadlého majetku manžela, přičemž zájem měla pouze o tu jeho část, jejíž byla spoluvlastnicí, tedy rodinného domku se zahradou, který chtěla zachovat pro děti. Neuspěla. Žádost o milost byla začátkem září rovněž zamítnuta.

Dne 11. září 1958 byla Marie Bauerová zatčena a předána do věznice č. 1 v Litoměřicích. O dvě nejmladší děti se musela postarat babička, dospívajícím potomkům, kterým hrozila ústavní péče, pomáhali příbuzní. Karel Bauer byl převezen 31. července 1958 do NPT Leopoldov. Ocítl se tam, odkud se podařilo Pravomilu Raichlovi utéct. Manželé Bauerovi, stejně jako většina odsouzených z jejich případu, byli propuštěni

na amnestii prezidenta republiky z 9. května 1960.²⁶

Epilog

Válečný hrdina Pravomil Raichl prožil druhou část života v zámorí. Přes čtyřicet let žil v lesích v Oregonu. Na univerzitě vystudoval vojenskou historii a politologii. Sledoval dění ve vlasti, kam se po listopadu 1989 rád vracel. Vždy připomínal, že velkou část zodpovědnosti za zvěrstva komunismu v naší vlasti nesou sami Češi: *Vždyť kolik těch svinstev dělali naši vlastní lidi: [bachaři] Brabec, Pečený, Trepka, Stojín [Stroin]²⁷! Ať mi nikdo nechodí s omluvami, jak byl svedený tím či oním. [...] Patřím mezi ty poslední nesmiřitelné. [...] Utrpení, nevypsané bolesti a ponížení lidí dobrých a poctivých mne k tomu zavazují.²⁸*

24 ABS, f. UL-V, vyšetřovací spis a. č. V-1039 UL, II. část – 1 svazek, osobní spis – Bauer Karel, Odvolání krajského prokurátora JUDr. Stanislava Dunaje proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem z 15. 4. 1958, podané Nejvyššímu soudu v Praze 22. 4. 1958.

25 SOA Litoměřice, f. Krajský soud v Ústí nad Labem, k. 147, sp. zn. 1 T 03/58, Rozsudek Nejvyššího soudu v Praze z 28. 5. 1958. Odtud je i následující citace, resp. informace.

26 Podrobněji viz ROKOSKÝ, Jaroslav: Amnestie 1960. *Paměť a dějiny*, 2011, roč. 5, č. 1, s. 36–54.

27 Na Raichlově „seznamu příslušníků SVS, kteří se chovali nelidsky a surově“ (viz výše) Evžen Stroin uveden není, ale píše o něm BURSÍK, Tomáš: *Násilí páchané na vězňích na Borech v letech 1948–1952*.

28 Pravomil Raichl tato slova napsal v únoru 1990 v Oregonu. Text byl publikován v časopise Klubu bývalých politických vězňů v exilu K 231, roč. 5, č. 5 (29), březen 1990, s. 8–10.